

نقش کلیدی شبکه‌ها در ایجاد شرایط فتنه‌گون

ترجمه و تنظیم: زینب اصغریان | اهمیت

شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ها در بستر فضای مجازی آن قدر زیاد است که در دو دهه گذشته این رسانه‌ها مؤثرترین نقش را در تحولات اجتماعی در کشورهای اروپای شرقی، غرب آسیا و شمال آفریقا داشته‌اند تا آنجا که برخی اندیشمندان غربی برای توصیف تحولات دو دهه اخیر در این مناطق اصطلاح «انقلاب اینترنتی» را از واژه‌هایی مانند «انقلاب رنگی» و «بهار عربی» دقیق‌تر دانسته‌اند.

مجله علوم فنی (تکنیوم ساینس) در شماره ۲۰۲۰/۱۱ خود ضمن انتشار مقاله‌ای با عنوان «رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی به عنوان عوامل انقلاب‌های رنگی» به قلم دکتر نورالدین مهدی اف (نویسنده آذربایجانی) به اهمیت شبکه‌های اجتماعی در ایجاد شرایط فتنه‌گون پرداخته است. در ادامه ترجمه بخشی از این مقاله را آورده ایم.

■ انقلاب رنگی یا فتنه سیاسی

هرچند تعریف دقیقی از انقلاب رنگی وجود ندارد اما به طور کلی می‌توان گفت «انقلاب بولدورز» در یوگسلاوی (سال ۲۰۰۰)، «انقلاب گل سرخ» در گرجستان (سال ۲۰۰۳)، «انقلاب نارنجی» در اوکراین (سال ۲۰۰۴)، «انقلاب خشخاش» در قرقیزستان (سال ۲۰۰۵)، «انقلاب توییتر» در مولداوی (سال ۲۰۰۹)، «رخ داد میدان بولوتنایا» در روسیه (سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۲) و اتفاق‌های موسوم به جنبش سبز در سال ۱۳۸۸ جزو حرکت‌هایی بوده است که تعریف انقلاب رنگی می‌گیرند. وجه تشابه بیشتر این حرکت‌ها این است که در آن‌ها جناح اپوزیسیون که رهبری فتنه را برعهده داشته‌اند گروه‌های نزدیک به غرب بوده‌اند. برخی از محققان «بهار عربی» (سال ۲۰۱۱ به بعد) را هم در زمره این رویدادها در نظر می‌گیرند، اما در این زمینه باید کمی با دقت بیشتر اظهار نظر کرد؛ گروه‌هایی که در نتیجه حرکات موسوم به بهار عربی روی کار

آمدند در ابتدا غرب‌گرا نبودند و حتی غرب برای به قدرت نرسیدن آن‌ها تلاش بسیاری کرد. شکست اخوان المسلمین در مصر و تونس نمونه‌ای از تلاش‌های موفق غرب در برگرداندن جریان‌های نزدیک به خودش به قدرت بود.

■ «جین شارپ» پدر فتنه‌های جدید

اصطلاح «انقلاب رنگی» بیانگر تغییر جهت فعالیت‌های سیاسی-اجتماعی است و بدان معناست که به کمک شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی، گروه‌هایی از معترضان تلاش می‌کنند تا کنترل سازمان‌های دولتی را به‌طور مدام مختل کنند. اهمیت این رسانه‌ها تا آنجاست که برخی از محققان معتقدند آن‌ها ابزاری برای سرنگونی قدرت دولتی و مداخله خارجی در سیاست داخلی یک کشور با هدف بی‌ثبات کردن کشور و تلاش برای حذف نظام سیاسی موجود هستند.

به گفته جین شارپ که نظریه پرداز انقلاب رنگی محسوب می‌شود، مبانی نظری انقلاب رنگی بر پایه فناوری‌هایی مبتنی بر مبارزه غیر خشونت‌آمیز با استفاده از قدرت نرم استوار است (البته، گاهی اوقات نیز لازم است به شکل یک دعوای خونین باشد). انقلاب‌های رنگی به‌طور کلی کوتاه مدت هستند و در نتیجه «نافرمانی سیاسی» منجر به فروپاشی رژیم حاکم موجود، تغییر نخبگان سیاسی و توزیع دوباره قدرت می‌شود.

انقلاب‌های رنگی پدیده‌های بسیار پیچیده‌ای هستند و ابزار مبارزه آن‌ها شامل رسانه‌های جمعی، فلش موب‌ها، شبکه‌های روابط عمومی، دانشمندان علوم سیاسی و غیردولتی می‌شود و در این مبارزه سازمان‌های مبارز از رسانه‌ها و اینترنت برای پیگیری مبارزه استفاده می‌کنند. همه گیر کردن شایعه‌ها و انتشار گسترده اخبار غیرموثق، همزمان با جلوه دادن نقاط قوت یک مجموعه به عنوان نقاط ضعف، از

مؤثرترین شیوه‌های عملیات در این فتنه‌ها محسوب می‌شود.

در زمان وقوع انقلاب‌های رنگی در گرجستان، اوکراین و قرقیزستان (۲۰۰۳-۲۰۰۵)، آزادی رسانه وجود داشت و این مسئله موجب شد تا نفوذ مخالفان از طریق رسانه‌ها افزایش یابد و این نفوذ منجر به انقلاب شود.

■ دسته‌بندی انقلاب‌های اینترنتی

انقلاب‌های رنگی را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:
- مواردی که از طریق رسانه‌ها انجام می‌شود.
- مواردی که از طریق شبکه‌های اجتماعی انجام می‌شود.

■ نمونه‌ای از دسته اول:

انقلاب گل رز: منبع اصلی اطلاعات در مورد دولت ادوارد شواردنازه در گرجستان کانال تلویزیونی رستاوی ۲ بود که در سال ۱۹۹۴ تأسیس شد و محبوبیت بسیاری پیدا کرد. یکی از رهبران شاخه جوانان انقلاب گل رز می‌گوید: «سه بازیگر نقش کلیدی در پیروزی اپوزیسیون ایفا کردند: ۱. جنبش کمارا. ۲. احزاب سیاسی، به ویژه جنبش ملی میخائیل ساکاشویلی و ۳. شبکه تلویزیونی رستاوی ۲».

انقلاب بولدورز: پخش مستند Bringing Down a Dictator در باره سقوط اسلوبودان میلوشویچ در صربستان در انقلاب بولدورز (۲۰۰۰) بسیار مهم بود تا آنجا که برخی معتقدند «همه معترضان در بلغراد این فیلم را تماشا کرده‌اند. همه می‌دانستند که باید چه کار کنند».

انقلاب نارنجی: اگرچه پرچم اوکراین تنها دورنگ آبی و زرد دارد، اما حوادث سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ در اوکراین، این رنگ که رنگ ستاد انتخاباتی ویکتور یوشچنکو، رهبر معترضان بود، به عنوان نماد حرکت‌های اجتماعی